

El Palau Nacional, seu del MNAC

Oriol Bohigas

Quan a l'època de Folch i Torres es va decidir instal·lar el Museu d'Art de Catalunya al Palau Nacional de Montjuïc, eren dos els objectius proposats. El primer: reunir en una sola entitat física tot el tresor de l'art català acumulat fins aleshores amb esforços i convenis dispersos. El segon: reutilitzar un edifici construït per a l'Exposició Internacional de 1929 que tenia bones condicions, que era urbanament significatiu i que suggeria una integració de Montjuïc a la realitat social de Barcelona.

El primer objectiu responia a una evidència científica però, sobretot, a un criteri polític. La reivindicació nacional exigia, entre moltes altres coses, explicar els signes d'identitat que emergien de la història cultural. Tot i els escassos continguts, calia fer un museu que tingués una envergadura que l'allunyés del provincianisme. I calia que en el Museu s'expressés la unitat històrica de tot el desenvolupament de l'art català en relació amb les grans línies internacionals. Només així Catalunya podia demostrar una aproximació a les estructures museístiques internacionals i, al mateix temps, posava de manifest un dels aspectes més sòlids de la seva identitat cultural. No és estrany, doncs, que quan el franquisme es va esforçar a destruir els testimonis d'aquelles identitats, decidís la desmembració del Museu —a la Ciutadella i a Montjuïc— amb l'excusa també prou significativa d'esborrar el record del Parlament i amb el criteri de retornar a una situació anterior en la qual els fons encara no s'havien explicat com un itinerari coherent. Fins a arribar a la democràcia ningú no s'havia atrevit a reivindicar la unitat del Museu.

El segon objectiu ja no té tanta significació política. És més aviat un fet de reconsideració urbana. La decisió d'ocupar el Palau Nacional va encendre una polèmica força dura. Els qui s'hi oposaven argumentaven amb força fonament dos problemes: l'excentricitat urbana i social de la muntanya de Montjuïc i la baixa qualitat arquitectònica del Palau, un *pastiche* a l'estil espanyolista de la dictadura de Primo de Ribera. Folch i Torres i el seu equip es van entossudir en la utilització del Palau exposant reiteradament la seva teoria del «montjuïquisme»: el Palau existia i tenia bones condicions per adaptar-hi un museu; si no s'ocupava cauria en una degradació física, l'encert urbanístic de 1929 se n'aniria en orris i aquella part de muntanya retornaria a la vella degradació; finalment, si Montjuïc queia lluny del centre de la ciutat, el que calia era equipar-lo amb entitats de vocació col·lectiva per apropar-lo a la vida social. Museus, altres instal·lacions culturals i esportives, centres d'activitat s'haurien de programar a Montjuïc. La visió de Folch i Torres va ser genial i anticipada. Però s'ha hagut d'esperar als Jocs Olímpics perquè el programa del «montjuïquisme» es realitzés

totalment. Si l'argument va ser vàlid als anys trenta, avui és encara més inqüestionable.

Respecte a la qualitat arquitectònica encara ara la polèmica és prou viva. Però per enfocar-la serenament cal recordar que els valors d'aquesta gran baluerna són fonamentalment urbanístics. El gran eix monumental de Montjuïc pot agradar o no, però és evident que no tindria cap sentit sense l'accent monumental —monumental fins i tot en els eclecticismes estilístics i en les derivacions cap al *pastiche*— del Palau. Si s'enderroqués, ningú no sabria què fer en el seu lloc, sobretot quan la cultura arquitectònica contemporània suggereix una antimonumentalitat de signe escassament urbà.

Però, a més dels valors urbanístics que fan molt difícil substituir-lo, cal tenir en compte alguna reconsideració a la significació estrictament arquitectònica. Evidentment, és un edifici de mala traça compositiva i ple de detalls de mal gust, com passa sempre en les obres projectades fora del context cultural que els corresponia. Però amb tot té alguns valors considerables, sobretot perquè corresponen a la grandiloqüència d'un tipus de monuments que a Barcelona, n'hi ha ben pocs. Els monumentalistes eclèctics i reaccionaris eren pitjors arquitectes que els il·lustrats noucentistes, però no els feia por imitar les grans seqüències espacials de l'arquitectura del Renaixement i del barroc. Espais com la Sala Oval, o com el vestíbul, o com les naus d'exposició són episodis insòlits en una ciutat construïda modernament segons la mesura d'una burgesia no massa evolucionada i, sobretot, no massa rica. D'altra banda, aquests espais són funcionalment els més adequats per a un museu que no solament vol exposar amb

unitat seqüencial la història d'un país, sinó que vol ser l'estoig identificable d'unes autèntiques identitats. I que vol ser gran i monumental perquè no vol caure en les inutilitats sentimentals dels petits museus domèstics i nostàlgics que voluntàriament s'allunyen de la divulgació didàctica entre les masses.

Tots aquests arguments són avui encara molt importants i incontrovertibles. El Palau, gràcies a les seves qualitats, ha assimilat tres interpretacions successives diferents i eficaces. La primera va ser la inauguració a l'època de la República amb un projecte museogràfic que era un impacte en els mètodes habituals. Durant el franquisme hi va haver una altra que es va acostar a les mediocritats de l'entorn. I ara, l'última instal·lació del romànic i el gòtic planteja una nova actitud molt intel·ligent gràcies a la qual, per primera vegada, s'han posat de manifest les qualitats espacials del vell edifici amb una autonomia fortament didàctica dels tresors artístics de Catalunya.